

BESLUT
2018-12-17

Dnr Ö 25-2018

KLAGANDE

Stockholms universitet
106 91 Stockholm

ÖVERKLAGAT BESLUT

Regionala etikprövningsnämnden i Stockholms beslut den 11 oktober 2018, dnr 2018/1668-31, se bilaga

Projekttitel: Socialt inflytande och dess effekter på trovärdigheten i fake news i sociala medier

SAKEN

Prövning enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen)

CENTRALA ETIKPRÖVNINGSNÄMNDENS BESLUT

Centrala etikprövningsnämnden ändrar inte det överklagade beslutet.

BAKGRUND

Projektets syfte uppges vara att bl.a. mäta i vilken utsträckning socialt inflytande kan påverka användarnas tendens att tro på s.k. fake news. Även andra faktorer som antas kunna påverka tendensen att tro på fake news, särskilt uppgifter om nationalitet, ålder, kön, utbildningsnivå, politiska preferenser, förtroget med användningen av webbverktyg, kvaliteten på sociala relationer på och utanför internet och den allmänna användningen av sociala nätverk kommer att undersökas.

För att bedöma effekterna av dessa variabler skapas två experimentella förhållanden – med gruppssalvering och utan gruppers förmåga – via en webbsida där forskningspersonerna ska genomföra projektets fyra olika faser. Det ges information om frivilligheten att delta i studien och rätten att avbryta experimentet utan att några uppgifter lagras. I första fasen ska deltagarna fylla i ett frågeformulär som syftar till att bedöma vissa sociodemografiska dimensioner – bl.a. partipolitiska sympatier – kvaliteten på online och offline sociala relationer och kännedom om webbverktyg. Därefter startar den andra fasen som kommer att bestå av en utvärdering av korrekta nyheter och fake news utan att deltagarna utsätts för någon typ av tryck. Tredje fasen syftar till att skapa gruppmedlemskap. I den fjärde fasen, som utförs av alla deltagare, bedöms sannheten hos en ny uppsättning nyheter.

Den regionala etikprövningsnämnden har inte godkänt den forskning som avses med ansökningen. Skälen för beslutet var bl.a. att det framgår att forskningspersonerna kommer att få felaktiga besked av försöksledarna om hur andra har svarat på frågor som berör olika slags nyheter. De möjligheter som finns att undersöka forskningsfrågeställningen med metoder som inte vilseleder forskningspersonerna nämns inte, och någon motivering av den vilseledande

BESLUT
2018-12-17

Dnr Ö 25-2018

metoden ges inte. Någon plan för att i efterhand informera forskningspersonerna om vilseledandet och dess syfte finns inte i ansökningsen.

Klaganden söker bemöta invändningarna som rests av den regionala nämnden, men vill inte ändra designen beträffande vilseledningen vid försökets genomförande. Däremot avser man att ge information om försökets verkliga syfte efter dess genomförande.

SKÄLEN FÖR BESLUTET

Av det anförda framgår att man avser att samla in känsliga personuppgifter – bl.a. partipolitiska sympatier – angående forskningspersonerna. Forskningen är därför av sådant slag som kräver godkännande vid en etikprövning (jfr 3 § etikprövningslagen). Enligt 1 § etikprövningslagen är syftet med lagen att skydda den enskilda människan och respekten för människovärdet vid forskning. Att – som i den nu aktuella forskningen – ge ofullständig eller inkorrekt information som är väsentlig för forskningspersonens skydd av sin personliga integritet och respekt för dennes människovärde strider mot syftet med etikprövningslagen. Centrala etikprövningsnämnden finner vid en sammanvägd bedömning att riskerna för forskningspersonerna inte uppvägs av forskningsprojektets vetenskapliga värde. Det överklagade beslutet ska därför inte ändras (jfr 9 § etikprövningslagen).

Centrala etikprövningsnämndens beslut får enligt 37 § etikprövningslagen inte överklagas.

Detta beslut har fattats av Karin Almgren, Peter Höglund, Kjell Asplund, Anders Brändström, Ann Wennerberg och Lena Näslund efter föredragning av Peter Höglund. Vid den slutliga handläggningen har dessutom ersättarna Carina Gunnarsson, Elina Mäki-Torkko, Christina Eintrei, Johan Fritzell, Elena Namli och Birgitta Hübinette samt kanslichefen Jörgen Svidén och administrativa sekreteraren Eva Kaaman Modig deltagit.

På Centrala etikprövningsnämndens vägnar

Karin Almgren
Ordförande

Regionala etikprövningsnämnden
i Stockholm

Protokollsutdrag
Avdelning 5

2018/5:9
2018-10-11

Regionala etikprövnings-
nämnden i Stockholm

Inkom: 2018 -11- 06

Dnr:

Diarienummer:
2018/1668-31
Föredragande:
Sven Ove Hansson

Sökande: Stockholms universitet
Behörig företrädare: [REDACTED]
Projekt: Socialt inflytande och dess effekter på trovärdigheten
i fake news i sociala medier
Forskare som genomför projektet: [REDACTED]

BESLUT

Nämnden avslår ansökan.

Motivering

Det framgår att forskningspersonerna kommer att få felaktiga besked av försöksledarna om hur andra har svarat på frågor som berör olika slags nyheter. De möjligheter som finns att undersöka forskningsfrågeställningen med metoder som inte vilseleder forskningspersonerna nämns inte, och någon motivering av den vilseledande metoden ges inte. De etiska problemen med att vilseleda forskningspersonerna nämns inte under punkt 5.1 i ansökningsblanketten där detta borde ha diskuterats. Någon plan för att i efterhand informera forskningspersonerna om vilseledandet och dess syfte finns inte i ansökan. Kravet om informerat samtycke är därmed inte uppfyllt.

Agneta Eberhardt reserverar sig och anser att sökanden i första hand ska komplettera ärendet.

Hur man överklagar, se särskild information.

Postadress
FE 289
171 77 STOCKHOLM
Org. nummer
202200 1576

Paket-/Besöksadress
Tomtebodavägen 18A plan 3
171 65 SOLNA

Telefon
08 524 800 00

E-Post
kansli@stockholm.epn.se

Webb
www.epn.se

Ordförande

Agneta Eberhardt

Ledamöter med vetenskaplig kompetens

Sten-Åke Stenberg, vetenskaplig sekreterare (*sociologi*), deltar inte i ärende 2018/1804

Neda Agahi (*gerontologi*)

Gunnel Backenroth (*psykologi*)

Karin Edvardsson Björnberg (*miljöfilosofi*)

Katrin Goldstein Kyaga (*pedagogik, etnicitet*)

Sven Ove Hansson (*filosofi*)

Tomas Månsson (*etik*)

Jerzy Sarnecki (*kriminologi*)

Marianne Sundström (*nationalekonomi*), deltar inte i ärende 2018/1804

David Titelman (*psykologi*)

Ledamöter som företräder allmänna intressen

Anders Bergstrand

Kerstin Espman

Gunilla Johansson, deltar inte i ärende 2018/1805

Stig Johnell

Administrativ sekreterare

Helena Hallgren Lönn

§ 1 Ordföranden förklarar sammanträdet öppnat.

§ 2 Ordförande utser Sten-Åke Stenberg till vetenskaplig sekreterare för mötet.

§ 3 Ansökningar om etisk granskning av forskningsprojekt, se **Bilaga**.

§ 4 Ordföranden förklarar mötet avslutat och meddelar att nästa sammanträde i avdelning 5 äger rum torsdagen den 8 november 2018.

Agneta Eberhardt
Ordförande

Sten-Åke Stenberg
Protokollförelare, vetenskaplig sekreterare

Jerzy Sarnecki
Protokollförelare, vetenskaplig sekreterare i ärende
2018/1804